



Monumentnummer*: 532341

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 16 september 2016
Kadaster deel/nr 82772/93

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Utrecht Utrecht Utrecht

Locatiennaam Locatieomschrijving
Utrecht Fort Blauwkapel

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Utrecht H 2208

*Omschrijving***

Cluster 33. Schuilplaatsen Type 1918 / I.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

TWEE SCHUILPLAATSEN TYPE 1918 / I als onderdelen van de accesverdediging met loopgravenstelsels en dergelijke op Fort Blauwkapel. Betonnen schuilplaatsen vormden een antwoord op de komst van zware projectielen en brisante granaten. Ze hadden een 12 tot 16 maal grotere explosieve kracht dan de tot dusver gebruikte granaten en hadden een grote vernielende uitwerking op wallen, gronddekkingen en het metselwerk van gebouwen, wat mede aanleiding was de verdediging te deconcentreren. Schuilplaatsen type 1918 / I en 1918 / II zijn volgens min of meer uniform of standaardontwerp in 1918 op meerdere plaatsen in West-Nederland gebouwd. Het totaal aantal gebouwde exemplaren in de Nieuwe Hollandse Waterlinie bedraagt ongeveer 225; het merendeel (ca. 165) hiervan bestaat nog. Schuilplaatsen Type 1918 / I kwamen vooral tot stand aan de voorste - dat wil meestal zeggen oostelijke - van dubbele loopgraafstelsels. De Schuilplaats Type 1918 / II is meestal gebouwd langs de achterste of westelijke loopgraaf. In een aantal gevallen zijn Schuilplaatsen Type 1918 echter ook op of bij bestaande forten gebouwd, zoals op Fort Blauwkapel, waar nog twee exemplaren van Type 1918 / I resteren. De ene ligt op het noordoostelijk bastion van het werk en de andere aan de zuidzuidoostzijde

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



van het werk, naast de berm van de Bastionweg - tussen deze weg en het spoor naar Hilversum. Dit laatste exemplaar ligt enkele meters buiten de grens van de fortaanleg, maar wordt wel tot het complex Fort Blauwkapel gerekend. Beide schuilplaatsen zijn vrij goed in het terrein herkenbaar. De van oudsher geheel gesloten voorzijde of frontzijde van de schuilplaatsen was gewoonlijk gedekt door aardwerken die deel uitmaakten van een glacis ter bescherming van de loopgraaf of een gedekte weg. De aardwerken zijn meestal niet meer aanwezig of slechts met moeite herkenbaar. Doordat loopgraven en andere aardwerken later vrijwel overal zijn geëffend, liggen de betonnen schuilplaatsen tegenwoordig vaak voor een deel beneden het maaiveld. In een aantal gevallen is in de jaren 1936-1938 aan de voorzijde, overhoeks of opzij een opening gemaakt om als schietgat voor een mitrailleur te dienen. Zo veranderde de functie van schuilplaats in die van mitrailleurkazemat. Dit is ook bij de noordoostelijke Schuilplaats Type 1918 / I op Fort Blauwkapel gebeurd.

Omschrijving

De TWEE SCHUILPLAATSEN TYPE 1918 / I op Fort Blauwkapel zijn éénlaagse, in ca. 100 cm dik gewapend gietbeton uitgevoerde, granaatvrije, militaire onderkomens, die beschutting konden bieden aan 4 manschappen infanterie / artillerie, bij dekkingsklasse W 15-21. De schuilplaatsen 1918 / I zijn gebouwd op een rechthoekig grondplan van ongeveer 5,00 x 5,50 x 3,70 m, (b x d x h) waarvan de basis zelden zichtbaar is. De zichtbare hoogte boven het maaiveld varieert. De beide blinde zijgevels zijn verticaal uitgevoerd, terwijl de gesloten voorzijde / frontzijde licht achterwaarts helt om met een scherpe knik over te gaan in het naar achteren iets olopende dakvlak. Dit dakvlak daalt na een stompe hoek onder een helling van ongeveer 45° naar de vaak niet, of maar ten dele zichtbare, lage, verticale achtergevel. De schuilplaatsen Type 1918 / I zijn als monolithische betonnen werken geconstrueerd en waren slechts via één toegangsopening, aan de loopgraafzijde - de keelzijde - toegankelijk. Deze excentrisch, rechts in de gevel gelegen toegangen zijn omgeven door een verdikte betonnen omlijsting, die min of meer in hetzelfde vlak als het achterste, schuin verlopende dakvlak is aangebracht. IJzeren haken in de plafonds bij de toegangen, waarin ijzeren luiken konden worden gehangen. Het interieur van de schuilplaatsen 1918 / I bestaat uit een rechthoekige ruimte, die in gebukte houding via de in een hoek gelegen betonnen trap van enkele treden bereikbaar is. Het op het noordoostelijk bastion gelegen exemplaar is in 1936/1937 door het maken van een schietopening aan de frontzijde omgebouwd tot mitrailleurkazemat.

Waardering

De TWEE SCHUILPLAATSEN TYPE 1918 / I op Fort Blauwkapel zijn van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de en 20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de en 20ste eeuw), c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw).

Het betreft hier onderdelen uit de periode 1914-1918 die voorbeelden zijn van gewapend betonnen manschappenschuilplaatsen.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdelen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



* De onderdelen zijn representatief (karakteristiek) omdat ze meer en minder duidelijk herkenbaar als elementen die zijn toegevoegd aan het bestaande fortificatiestelsel.

* De onderdelen zijn tamelijk gaaf bewaard en laten zich vrij goed als gebouwde onderdelen op het fort herkennen.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bomvrij militair object

Functie